

Άλλο επιστήμη, άλλο ο επιστημονισμός!

του π. Αντωνίου Χρήστου*.

Αγαπητοί φίλοι εδώ και αρκετές δεκαετίες στη χώρα μας, αλλά και παγκοσμίως διαπιστώνουμε μια επιθετική φρασεολογία πολλών «ειδικών επιστημόνων», εναντίον των θεμάτων της πίστης και κατ' επέκταση των πιστών που νοσηματοδοτούν την ζωή τους από αυτήν! Το φαινόμενο έγινε πιο έντονο με το θέμα του Κορονοϊού και πολλοί αναρωτιούνται που είναι τα όρια πίστης και επιστήμης. Λίγοι όμως γνωρίζουν μια άλλη βασική διάκριση μεταξύ επιστήμης και επιστημονισμού. Με αυτό θα ασχοληθούμε στη σημερινό μας άρθρο. Ας ξεκινήσουμε...

Με τον όρο επιστήμη (σύμφωνα και με την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια) εννοούμε το σύστημα απόκτησης γνώσης με βάση την επιστημονική μεθοδολογία που βασίζεται στην επιστημονική έρευνα, καθώς και στην οργάνωση και ταξινόμηση της αποκτώμενης με αυτόν τον τρόπο γνώσης. Διακρίνουμε συνεπώς διαφορετικούς επιστημονικούς τομείς που εντάσσονται συνήθως σε τέσσερις μεγάλες ομάδες:

α) Τις θετικές επιστήμες (ασχολούνται με τη μελέτη των φυσικών φαινομένων και των τυπικών συστημάτων με βάση την παρατήρηση, το πείραμα και τη λογική).

β) Τις εφαρμοσμένες επιστήμες (ασχολούνται με την πρακτική επίλυση προβλημάτων μέσω συστηματικών μεθοδολογιών και την επιστημονική θεμελίωση των μεθόδων αυτών, συνήθως αποτελούν εφαρμογή κάποιων θετικών επιστημών, αλλά μπορεί να έχουν και επιρροές από τις κοινωνικές επιστήμες).

γ) Τις ανθρωπιστικές επιστήμες (ασχολούνται με τη διερεύνηση της ανθρώπινης κατάστασης μέσω της λογικής και της τέχνης) και

δ) Τις κοινωνικές επιστήμες (ασχολούνται με τη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς και της ανθρώπινης κοινωνίας, στη βάση της παρατήρησης και της λογικής).

Η ταξινόμηση αυτή είναι μόνο συμβατική, ενώ δεν είναι σπάνιο ένα επιστημονικό πεδίο να συνθέτει στοιχεία από διαφορετικούς κλάδους. Η επιστημονική διαδικασία είναι η συστηματική έρευνα της νέας γνώσης σε ένα σύστημα. Αυτή η συστηματική έρευνα είναι γενικώς η επιστημονική μέθοδος και το σύστημα γενικώς είναι η φύση. Επιστήμη επίσης είναι η επιστημονική γνώση που έχει συστηματικά αποκτηθεί μέσω της επιστημονικής διαδικασίας. Μερικά από τα ευρήματα της επιστήμης μπορεί να είναι εντελώς αντίθετα προς την ανθρώπινη διαίσθηση. (Η ατομική θεωρία για παράδειγμα υποδηλώνει ότι ένας στερεός βράχος που εμφανίζεται ως βαρύς, σκληρός, γκρίζος κλπ. είναι στην πραγματικότητα ένας συνδυασμός από υπατομικά σωμάτια με καμία από αυτές τις ιδιότητες, τα οποία κινούνται ταχύτατα σε μία περιοχή που αποτελείται κυρίως από κενό χώρο).

Επιστημονισμός από την άλλη εννοούμε τον φανατικό θετικισμό. Δηλαδή την εσφαλμένη ταύτιση της επιστήμης με την αλήθεια παρά το γεγονός ότι η επιστήμη απλά αποτελεί διαδικασία ή παρέχει μεθόδους επίγνωσης της αλήθειας και όχι την πλήρη και την «απόλυτη αλήθεια». Άλλωστε μια επιστημονική θεωρία ή δεδομένο που είναι τώρα αποδεκτά μπορεί με την ανακάλυψη νέων δεδομένων να ανατραπεί, να αλλάξει και να απορριφθεί. Αυτοί που ασπάζονται στη πράξη τον επιστημονισμό καταλήγουν να υποτάσσονται μόνο στη λογική τους και ότι μπορεί να οριστεί και να μετρηθεί από αυτήν (άκρατος ορθολογισμός) με αποτέλεσμα να καταντούν εχθροί κάθε τι το «μεταφυσικό» αυτό που εννοούμε πίστη,

ακόμη και απλά ανθρώπινα συναισθήματα και ότι δημιουργικό πηγάζουν από αυτά.

Με βάση τα παραπάνω καταλαβαίνει κανείς ότι φυσικά χρειάζεται η επιστήμη και έχει τον πρώτο λόγο για να ορίσουμε και να γνωρίσουμε πράγματα του επιστητού, της φύσης και της απτής μας πραγματικότητας. Όμως είμαστε άνθρωποι, όχι υπολογιστές ή ρομπότ και έχουμε και άλλα μέσα να προσεγγίσουμε τη ζωή, την γνώση και την εμπειρία και αυτό έχει να κάνει με τα συναισθήματα που πηγάζουν από την καρδιά. Στη νηπτική θεολογία των πατέρων της Εκκλησίας αυτό λέγεται «νους» και για να ενεργοποιηθεί και να λειτουργήσει χρειάζεται η χάρις Του Θεού (λειτουργική ζωή-μελέτη Αγίας Γραφής και Πατερικών κειμένων) αλλά και η προσπάθεια του ανθρώπου (ασκητικότητα) όπως αποκτείνεται από την μακρά διαδικασία της κάθαρσης (από πάθη και αμαρτίες) στο φωτισμό (ενεργοποίηση των χαρισμάτων και της μετοχής της άκτιστης θείας χάρις) και στη θέωση (αγιότητα). Φυσικά «οι ειδικοί» όλα αυτά τα κατατάσσουν στα μη επιστημονικά, αλλά από στιγμή που έχουμε επανάληψη και εμπειρία κάτω από όλα αυτά που περιγράψαμε καταλαβαίνουμε ότι και η Θεολογία όπως τόνιζε και ο μακαριστός π. Ιωάννης Ρωμανίδης ανήκει στις θετικές επιστήμες (παρατήρηση, πείραμα, απόδειξη).

Είναι γεγονός ότι η κακοποίηση της παπικής Εκκλησίας τον Μεσαίωνα με την Ιερά Εξέταση, το κυνήγι των Μαγισσών και το θάνατο του Γαλιλαίου, έκανε την «πίστη» να γίνεται καθεστώς που κυνηγά την «επιστήμη» και την «γνώση». Η Αναγέννηση, ο Διαφωτισμός και η Βιομηχανική επανάσταση έκανε τον άνθρωπο να θεωρεί ότι είναι παντοδύναμος και να αφήνει το θέμα της πίστης στην αρχή στην ιδιωτική σφαίρα και στην συνέχεια σταδιακά στο περιθώριο. Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι όμως και ότι κατάστροφές έφερε στην ανθρωπότητα, προσγείωσε απότομα τις υψηλές προσδοκίες του ανθρώπου και έφερε μια σύζευξη μεταξύ πίστης και επιστήμης. Όλα αυτά στη Δυτική Ευρώπη, γιατί στην Ορθόδοξη Ανατολή είχαμε επηρεασμό αλλά ποτέ δεν είχαμε τέτοια σύγκρουση πίστης και επιστήμης καθώς υπήρχε διάκριση των ορίων και των διαφορετικών σκοπών και των δύο.

Ας έρθουμε όμως στο σήμερα και αξίζει να καταλάβουμε ότι εννοείται σε κάθε τομέα τον πρώτο λόγο έχουν οι ειδικοί. Στους σεισμούς οι σεισμολόγοι και γεωλόγοι, στα νομικά οι δικαστικοί και οι νομικοί, στην πολιτική οι πολιτικοί, στην Ιατρική οι Γιατροί, στην Θεολογία οι Κληρικοί και οι Θεολόγοι και γενικά «έκαστος στο είδος του...». Όμως όλοι οι ειδικοί δεν υπάρχουν για να υπερέχουν έναντι των άλλων «μη ειδικών» αλλά αντίθετα για να συμβάλλουν στην διαφώτιση και καλυτέρευση του κοινωνικού συνόλου.

Επειδή προερχόμαστε και υπηρετούμε τον χώρο της πίστης και μπορεί κάποιος να μας προσάψει προκατάληψη θα κλείσουμε το άρθρο μας με την αναφορά μας σε έναν άνθρωπο της επιστήμης, τον γνωστό μας Ο Ρίτσαρντ Φάινμαν (Richard Feynman 1918-1988 Αμερικανός Φυσικός που τιμήθηκε με Νόμπελ) ο οποίος περιέγραψε την επιστήμη κατά τον ακόλουθο τρόπο για τους μαθητές του: «"Η αρχή της επιστήμης, ο ορισμός, σχεδόν, είναι το εξής: Η δοκιμασία όλων των γνώσεων είναι πειραματισμός. Το πείραμα είναι ο μόνος κριτής της επιστημονικής "αλήθειας". Αλλά ποια είναι η πηγή της γνώσης; Από που προέρχονται οι νόμοι που πρέπει να δοκιμαστούν; Το πείραμα, από μόνο του, βοηθά στην παραγωγή αυτών των νόμων, υπό την έννοια ότι μας δίνει εναύσματα. Αλλά αυτό που χρειάζεται επίσης είναι φαντασία για να δημιουργηθούν από αυτά τα εναύσματα για τις μεγάλες γενικεύσεις». Ο Φάινμαν έδωσε βαρύτητα κάνοντας διαλέξεις για να ξεχωρίσει την επιστημονική διαδικασία από την επιστήμη. Υποστήριζε πως η επιστημονική διαδικασία παράγει «ειδικούς» χωρίς γνώση, όταν ακολουθείται χωρίς το πνεύμα της επιστήμης που είναι η πρόκληση της εκάστοτε εκδοχής της αλήθειας την οποία υποστηρίζουν οι «ειδικοί». Με τη λογική αυτή του Νομπελίστα Φυσικού, κυρίαρχο ρόλο στην επιστήμη παίζει η αμφισβήτηση των απόψεων των «αυθεντιών» και η εμπιστοσύνη στην «κοινή αίσθηση» και τη «νοημοσύνη της φυσικότητας».

Επομένως συμπερασματικά δεν σημαίνει ότι όσο πιο πιστός είναι κάποιος τόσο πιο πολύ απέχει από την επιστήμη ή όσο πιο επιστημονικός είναι κάποιος τόσο πιο πολύ απέχει από την πίστη. Έχουμε ανθρώπους μεγάλους επιστήμονες και πολύ πιστούς στη ζωή τους και ανθρώπους

σχεδόν αγράμματους και να δηλώνουν στη ζωή τους άπιστοι στο θέμα του Θεού και το αντίστροφο. Είναι θέμα σίγουρα επιλογών και εμπειριών που αφορά και τα βιώματα που έχει ο κάθε ένας από το οικογενειακό περιβάλλον και την κοινωνία και την εποχή που μεγαλώνει. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι ο κόσμος να μην επηρεάζεται από τα πτυχία και τους τίτλους κάποιου, γιατί στη ζωή και την ανθρωπιά την κάνουν οι άνθρωποι που παραμένουν άνθρωποι και ο αληθινά επιστήμων και σοφός είναι αυτό που διατρανώνει η Αγία Γραφή : «Άρχη σοφίας φόβος Κυρίου» (Παροιμ. Σολομώντος 1,7).

*Ο [π. Αντώνιος Χρήστου](#) είναι Προϊστάμενος Ιερού Ναού Προφήτου Ηλία Κορμπι- Βάρης και Υπεύθυνος Νεότητας της Ι. Μ. Γλυφάδας Ε. Β. Β. & Β. Απόφοιτος Ανωτέρας Εκκλησιαστικής Σχολής Αθηνών, Πτυχιούχος της Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών και Κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου στην Ορθόδοξη Θεολογία στο Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο.